

Postoji li primat pravnog nad političkim? Slučaj hrvatsko-slovenske arbitraže

Tea Jambrović

Klasični realizam i liberalni idealizam dijametralni su u svojim pogledima na prirodu čovjeka, društva i politike. U srži te rasprave, kao i ostalih, kasnijih rasprava na području međunarodnih odnosa, nalaze se pojmovi političkog i pravnog te pitanje nadvladane vlasti

Sve teorije međunarodnih odnosa koje su se do danas razvile proizašle su iz takozvane Prve velike rasprave, koja se zbivala od 1930-ih do 1950-ih godina, između klasičnog realizma i liberalnog idealizma. Klasični realizam i liberalni idealizam dijametralni su u svojim pogledima na prirodu čovjeka, društva i politike.¹ U srži te rasprave, kao i ostalih, kasnijih rasprava na području međunarodnih odnosa, nalaze se pojmovi političkog i pravnog te pitanje nadvladane vlasti. Hans J. Morgenthau (1904.-1980.), utemeljitelj discipline klasičnoga realizma, od početka se karijere bavi oprečnostima političkoga i nepolitičkoga, koliko suprotstavljajući se teoretičarima liberalnog idealizma, toliko i krčeći put boljem razumijevanju teorije klasičnoga realizma. Hansu Kelsenu (1881.-1973.), autoru koji je u velikoj mjeri odredio međunarodnopravni sustav današnjice, norma – koju određuje znanstvenom metodom – ima veću težinu od nacionalnih interesa pojedinih država. Namjera je ove analize pojasniti razlikovanje političkih i pravnih sukoba među državama u međunarodnoj zajednici, koristeći se postulatima klasičnoga realizma i pozitivnoga prava, uprizorenima u hrvatsko-slovenskoj arbitraži oko graničnog pitanja.

Pojam političkog

Iako je u prvom teorijskom sukobu naoko "pobijedio" klasični realizam, čini se da je poredak koji je danas na snazi prihvatio naputke teorije liberalnog idealizma. Realisti,² poput Morgenthaua, smatraju da je priroda svijeta anarhična, u njemu nema svjetske vlade i sve su države neovisne jedinice. Naravno,

Tea Jambrović, studentica treće godine preddiplomskog studija Politologije na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Izvorna inačica teksta izrađena je u okviru kolegija *Teorije međunarodnih odnosa*. E-pošta: tea.jambrovic0@gmail.com.

ovdje je važno uzeti u obzir kontekst vremena u kojem Morgenthau piše – XX. stoljeće.³ Liberalni idealisti,⁴ s druge strane, ističu da je našem društvu logična međunarodna organizacija u kojoj pravno diktira sve, pa i političku volju, o čemu će više govora biti kasnije. Uzmemo li da su liberalni idealisti zaista u pravu, jer ipak smo dio međunarodnih organizacija poput Ujedinjenih naroda (UN) i supranacionalnih tvorevina poput Europske unije (EU), kakvu ulogu u takvom poretku ima suverena država? Treba li ona uvijek slijediti vlastiti *raison d'etat* ili interes međunarodne zajednice treba prihvatiti kao svoj? Ako je nacionalna država još uvijek referentna točka, a ona to jest jer još uvijek ne postoji neko međunarodno političko tijelo koje ima jurisdikciju unutar granica pojedinih država, onda svaka od tih nacionalnih država unutar međunarodne zajednice ima svoje nacionalne interese, što neizbježno vodi do razmirica s drugim nacionalnim državama te do potencijalnih sporova o pitanjima u kojima se interesi dviju ili više država razilaze ili postaju izravno suprotstavljeni. Morgenthau je zaključio da pitanja sporova, međunarodnih razmirica i rješavanja konflikta nisu nužno samo pravna, kako tvrde teoretičari pozitivnog prava, nego mogu biti ujedno i politička pitanja (2012: 15).

Ako je nacionalna država još uvijek referentna točka, a ona to jest jer još uvijek ne postoji neko međunarodno političko tijelo koje ima jurisdikciju unutar granica pojedinih država, onda svaka od tih nacionalnih država unutar međunarodne zajednice ima svoje nacionalne interese, što neizbježno vodi do razmirica s drugim nacionalnim državama te do potencijalnih sporova o pitanjima u kojima se interesi dviju ili više država razilaze ili postaju izravno suprotstavljeni

U svojoj knjizi *The Concept of the Political* (1933) Morgenthau detaljno razlaže problematiku svih dotadašnjih pokušaja razlikovanja između političkog i pravnog te zaključuje da je kardinalna pogreška to što političko definiraju kao suprotno pravnom. Prema njemu, naime, neko političko pitanje u isto vrijeme može, a i ne mora, biti i pravno.⁵ Za Morgenthaua političko nije ništa drugo do prazne sfere, odnosno okvira koji nam pomaže da razumijemo neki događaj koji se tiče države. Ono nema trajni sadržaj jer je uvjetovano vremenskim i povijesnim kontekstom i svakako ga se ne smije postavljati na suprotnu stranu spektra broj 33-34 - ožujak - lipanj 2018.

od pravnog, što pokušavaju teoretičari liberalnog idealizma (Morgenthau, 2012: 20).

Politički sporovi u međunarodnoj zajednici

Svaka država, s obzirom na vlastiti nacionalni interes, uvijek želi zadržati ili povećati svoju količinu moći – što je karakteristika političkog. Očekivano je da će, slijedom takvog ponašanja, između nekih država unutar međunarodne zajednice u jednome trenu doći do razmirica koje su povijesno uglavnom kulminirale u otvoreni sukob, kada se više ne može govoriti o političkom, ili bi bile pravno riješene. Dakle, pogotovo iz perspektive članice međunarodnih organizacija, logično je postaviti pitanje o povezanosti političke sfere s međunarodnim pravnim sustavom. Sastavni su dio svakog pravnog sustava norme, kako one elastične, tako i one statične. Domaći je pravni sustav sačinjen od dovoljno elastičnih normi koje ne pucaju pod svakim pritiskom. Međunarodni je pravni sustav, međutim, iznimno statične prirode i nije puno evoluirao – djelomično zato što ne postoji nikakav organizirani entitet iznad međunarodnog prava, a djelomično zato jer je namjera međunarodnog prava uglavnom održati odnose moći među državama onakvima kakvi su bili kad je ono nastalo (Morgenthau, 2012: 121-124).

Do spora dolazi kada država, koja smatra da je pomakom u snagama došlo do njezine prednosti u odnosu na postojeće pravno stanje, nastoji riješiti nepodudarnosti ovog stvarnog odnosa i pravne situacije koja odgovara prethodno postojećem odnosu snaga. Ta država onda pokušava prilagoditi pravnu situaciju onome što ona smatra stvarnim odnosom moći, a država koja smatra da ta tendencija prijeti smanjenju njezine sfere utjecaja nastojat će zadržati postojeću pravnu situaciju. Kao i bilo koji privatni spor, međunarodni sporovi izražavaju suprotnosti koje se jasno i precizno formuliraju putem zahtjeva jedne strane i koji druga strana osporava. Problem je u tome što međunarodno pravo nema organizirani sustav univerzalno priznatih vrijednosti i elastičnih normi koji bi omogućio određivanje stvarnog odnosa moći i stvarnih potreba (Morgenthau, 2012: 125-126). Postoje neki elementi koji su oduvijek određivali kodekse ponašanja i pravila u ratu, miru i diplomaciji, a koji nam govore da ipak postoji zajednički interes s pomoću kojega postizemo konsenzus. Međunarodnim se organizacijama "institucionalizirala većina običajnih odnosa među državama, jačajući međunarodno pravo pod međunarodnom organizacijom" (Popović, 2014: 13). Dakle, običajne prakse su te koje se u ovakvim situacijama nameću pojedinačnim nacionalnim državama, s obzirom na to da one objedinjuju skup općeprihvaćenih pravila.

Od XVI. stoljeća pa do Prvog svjetskog rata nije postojala službena međunarodna zajednica i svaka je država bila neovisna jedinica. One su i onda bile svjesne da na neki način moraju surađivati kako bi opstale, ali njihov se nacionalni interes poštivao i nisu bile obvezane na suradnju članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji (shvaćenoj kao zajednici). Nakon Drugog svjetskog rata došlo je do "raspada dotad kohezivnog međunarodnog društva na mnoštvo moralno samodovoljnih nacionalnih zajednica koje su prestale djelovati unutar zajedničkih moralnih percepcija, što je simptom duboke promjene

odnosa univerzalnih etičkih principa i pojedinačnih sistema nacionalnog morala i etike" (Morgenthau, 1948: 94). Križarski pohod za demokraciju stvorio je mnoge probleme, od kojih je jedan taj da pojedinac danas uglavnom postupa onako kako mu nalaže etika nacionalnog interesa i u toj borbi nacionalnog

Od XVI. stoljeća pa do Prvoga svjetskog rata nije postojala službena međunarodna zajednica i svaka je država bila neovisna jedinica

morala i univerzalnih moralnih načela, ono nadržavno uvijek gubi. Ovdje je moguće povući paralelu između "nacionalnog morala" i interesa nacionalnih država. Naime, s obzirom na to da je teško u potpunosti ignorirati neka univerzalno priznata etička i moralna ograničenja, pojedinci nerijetko počinju percipirati vlastiti nacionalni moralni kodeks kao univerzalni i kao nešto što sve države moraju slijediti. Države se više ne suprotstavljaju jedne drugima unutar okvira zajedničkih vrijednosti, sada su suprotstavljene kao nositelji etičkih kodeksa koji svi porijeklo vuku u raznim državama i svaki teži postati univerzalnim moralnim standardom kojeg se sve ostale države moraju pridržavati i primijeniti ga na međunarodnu politiku (Morgenthau, 1948: 96). Tako je i s nacionalnim interesom: iako ga u velikoj mjeri određuju reperkusije kojima međunarodna zajednica prijeti, vanjsku politiku svake države uglavnom determinira njezin nacionalni interes. Stoga je zadatak međunarodne zajednice, da uskladi interese pojedinačnih država, neizmjereno težak. Iz ovoga može uslijediti kritika liberalnog svjetskog poretka koji inzistira na prirodnosti međunarodnih zajednica: ako postoji pravno uspostavljena međunarodna zajednica država, onda mora postojati i univerzalno prihvaćen međunarodni pravni sustav te moralni kodeks. Jer, ako je država članica neke međunarodne organizacije, koja zapravo nema nikakvu pravnu osnovu kazniti državu zbog pravno štetnog ponašanja (odnosno, iz perspektive te države, ponašanja koje je u vlastitom nacionalnom interesu), je li riječ o svojevrsnoj nadržavi? Nadalje, ako je međunarodna organizacija prirodan svjetski poredak koji rješava "problem" anarhije, kako je onda moguće da neke države imaju suprotstavljene nacionalne interese i razmirice koje ne uspijevaju riješiti nikako, nego sporovima? Dodatno, uzevši u obzir to da su pravni sporovi redovita pojava i unutar pojedinačnih država, kako se može objasniti činjenica da međunarodni pravni sustav nije dovoljan pravni autoritet i faktički nije obvezujući?

Pravna moć

Hans Kelsen, tvorac *Čiste teorije prava* (1934.), koja je kasnije prožela teoriju liberalnog idealizma, tvrdi da je ona "očišćena od sve političke ideologije i prirodoznanstvenih elemenata, svjesna je svoje osobitosti jer je svjesna vlastite zakonitosti svojega predmeta" (Kelsen, 2012: 5). Njegova je ideja bila znanstvenom metodom utvrditi što je ispravno, a što nije i onda na temelju toga stvoriti normu. Za čistu teoriju prava karakteristično je da

se "ne usmjerava na neke psihičke procese ili tjelesna zbivanja jer nešto pravno shvatiti ne može značiti ništa drugo nego: nešto shvatiti kao pravo" (Kelsen, 2012: 16). Ovakvo definiranje prava, pa i pravne moći, dijametralno je onoj Morgenthauovoj definiciji moći. Morgenthau, naime, smatra da su "objektivni zakoni politike kao i društva, sadržani u ljudskoj prirodi" pa sukladno tome on moć definira kao psihološki odnos onih koji vladaju i onih kojima se vlada (Morgenthau, 2004: 4). S obzirom na to da je politika, prema Morgenthauu, prirodna svakom čovjeku koji stupa u zajednicu s ljudima, a ljudska je priroda zapravo zla – logično je da ona vodi u sukobe među pojedincima i narodima. Ako se pretpostavi da je to zaista tako, onda je svaki sukob među narodima proizašao iz ljudske prirode, u čijoj je srži i politika. Mogu li se takvi sukobi riješiti pravnim putem, uz pretpostavku da je političko suprotno pravnom?

Međunarodno pravo unutar Čiste teorije prava

Za čistu teoriju prava iznimno je važan dualizam, prvo dualizam prirodnog i pozitivnog prava – dakle onoga u kojem iznad državnog poretka postoji viši božanski (XVII. i XVIII. stoljeće) i onog subjektivnog i objektivnog prava, a zatim i dualizam državnoga pravnog poretka i međunarodnopravnoga poretka. Međunarodno pravo Kelsen shvaća kao "pravni poredak koji stoji iznad državnih pravnih poredaka i okuplja ih u jednu univerzalnu pravnu zajednicu" (2012: 68). Međutim, neka nadržavna zajednica koju bi taj međunarodni pravni poredak stvorio ne može se nazivati državom jer nema dovoljnu razinu centralizacije.

S obzirom na to da međunarodno pravo priznaje pravne norme pojedinačnih država, zapravo ništa ne stoji na putu jedinstvu tih dvaju pravnih sustava

Jedan od glavnih problema međunarodnog prava, koji i Kelsen ističe, jest to da je ono još uvijek primitivni poredak. Iako je prisilnog karaktera, kao i pravo pojedine države – dakle nepravo kažnjava nekom posljedicom,⁶ ne postoji neko međunarodno tijelo koje može stvarati i primjenjivati norme. Drugim riječima, sama država mora prosuditi je li u konkretnom slučaju riječ o nepravu, ili nije, jer nema objektivnog tijela koje može odlučiti o tom sporu u nekom pravnom postupku (Kelsen, 2012: 101-103). Ovdje valja istaknuti kako "svoje karakteristično pravno značenje dano činjenično stanje dobiva zahvaljujući nekoj normi", a norme su svojevrsni načini tumačenja koje nastaju iz pravnih akta, što znači da norme proizlaze iz realiteta (Kelsen, 2012: 15). U obranu čiste teorije prava Kelsen ističe da je, kako nije moguće govoriti o svjetskoj državi, jedino je moguće reći da postoji "spoznajno jedinstvo sveg prava (...) znači da se međunarodno pravo zajedno s pravnim porecima pojedinačnih

država može shvatiti kao jedinstven sustav normi" (2012: 105). Naravno, pojedinačne su države i dalje ovlaštene stvarati norme jer, čak i ako one nisu u skladu s međunarodnim pravom, one ne postaju nevažeće. Time se pozitivno pravo pokušava obraniti od svih kritika utemeljenih na takozvanom radikalnom državnom subjektivizmu, koji poteže pitanje suverenosti u međunarodno-pravnom sustavu. Kelsen proziva ovakva stajališta da su subjektivistička jer se prema njima "pojedinac (ja) shvaća kao središte svijeta, a svijet samo kao volja i predodžba toga ja" (2012: 109).

S obzirom na to da međunarodno pravo priznaje pravne norme pojedinačnih država, zapravo ništa ne stoji na putu jedinstvu tih dvaju pravnih sustava. Cilj pozitivnoga međunarodnog prava određenog čistom teorijom prava nije eliminirati državu, nego, kako skromno navodi Kelsen, ona "stvara nimalo nebitnu pretpostavku za organizacijsko jedinstvo centralizirano-g svjetskog pravnog poretka" (2012: 117).

Slučaj hrvatsko-slovenske arbitraže

U prvom dijelu ovoga rada postavljen je teorijski okvir problemu koncepta političkog te odnosu političkog i pravnog u međunarodnome pravu, a time i u međunarodnoj zajednici. Ako je političko, kako tvrdi Morgenthau, samo okvir koji nam može pomoći da bolje razumijemo neki događaj koji se tiče države, onda to političko nikako ne možemo zanemariti u slučaju hrvatsko-slovenske arbitraže o pitanju granice na moru i kopnu. Naime, granični su sporovi vrlo česta pojava u međunarodnom pravu. S obzirom na to kako se Europa, a s njom i svijet, pod utjecajem ratova, aneksija i objava samostalnosti, mijenjala tijekom stoljeća – sasvim je logično da države koje graniče, nekad, imaju različite poglede na granična područja. Pitanja razgraničenja između dviju država bilateralna su pitanja koja se, zbog utjecaja civilizacije i razvoja liberalnoga svjetskog poretka, danas ne rješavaju ratom, nego pregovorima i sporazumima.

U slučaju Hrvatske i Slovenije, odnosno spornog morskog područja Piranskoga zaljeva i sela koja se nalaze u njegovome zaleđu, uzevši u obzir to da je Slovenija već bila punopravna članica međunarodne zajednice (utjelovljene u Europskoj uniji kao hibridnoj međunarodnoj i supranacionalnoj tvorevini) kojoj je Hrvatska htjela pristupiti, rješenje se naposljetku odlučilo potražiti na arbitražnom sudu. "Arbitraža je postupak u kojem spor između stranaka pravomoćno i konačno rješava arbitražni sud, nedržavno tijelo koje čini jedan ili više arbitara koji su imenovani na temelju sporazuma stranaka" (Zakon.hr, 2015). Prvi pokušaj rješavanja problema granica između Hrvatske i Slovenije bio je u srpnju 2001. godine, kada su slovenski premijer Janez Drnovšek i hrvatski premijer Ivica Račan parafirali sporazum kojim je Slovenija trebala dobiti 80 posto Piranskog zaljeva i pristup međunarodnim vodama. Hrvatski je sabor sporazum odbio ratificirati, a kako je riječ o pitanju promjene granica, o čemu prema Ustavu konačna odluka pripada Saboru – on je proglašen nevažećim. Uslijedile su godine incidenata na granici, da bi se 2005. obje vlade obvezale da više neće biti provokacija. Godine 2007., za vrijeme premijera Sanadera, prvi je put dogovoreno da se odluka o sporu prepusti nekom međunarodnom sudu. Odnos Hrvatske i Slovenije nanovo se zakomplicirao 2008. godine kada je na snagu stupio *Zakon o*

zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu (ZERP), prema kojem je Hrvatska svoj suverenitet mogla proširiti i na spornom morskom i kopnenom području. S obzirom na to da je Hrvatska tada već pokrenula postupak pristupanja Europskoj uniji, Slovenija je svoju poziciju punopravne članice Europske unije odlučila iskoristiti tako da uvjetuje hrvatsko članstvo rješenjem graničnog pitanja. Unatoč silnim kritikama ostalih članica Europske unije, Slovenija je blokirala 10 poglavlja koja je Hrvatska trebala otvoriti i potvrditi prije pristupanja toj međunarodnoj zajednici. Ovakvi postupci slovenske vlasti ilustriraju da je većini država prioritet i dalje vlastiti nacionalni interes, a ne interes međunarodne zajednice. U studenome 2009. godine premijerka Kosor i premijer Pahor potpisali su sporazum o arbitraži Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije, kojim je pristupanje Hrvatske Europskoj uniji službeno deblokirano. U *Zakonu o potvrđivanju sporazuma o arbitraži* stoji: "s obzirom na to da stranke u brojnim pokušajima nisu riješile svoj spor o granici na kopnu i na moru u proteklim godinama, podsjećajući na miro-ljubiva sredstva za rješavanje sporova navedena u članku 33. Povelje UN-a, potvrđujući svoju privrženost mirnom rješavanju sporova, u duhu dobrosusjedskih odnosa, odražavajući njihove vitalne interese, pozdravljajući pomoć koju je ponudila Europska komisija, sporazumjele su se (...) da će arbitražni sud utvrditi tijek granice na moru i kopnu između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, vezu Slovenije prema otvorenom moru i režim za uporabu relevantnih morskih područja" (MVEP, 2009). Odluke arbitražnih sudova u načelu su obvezujuće za sve stranke i predstavljaju konačno rješenje spora, međutim, nakon izjava slovenskog ministra vanjskih poslova 2015. godine o mogućoj kompromitiranosti arbitražnog procesa, Hrvatska je odlučila

Valja spomenuti vrlo velik utjecaj medija, koji su u cijelom ovom razdoblju potpirivali vatru između Hrvatske i Slovenije. Mediji su stvarali svojevrsnu histeriju javnog mnijenja, potežući pitanja rata i potičući hrvatske dužnosnike da ishitrenim odgovorima na novinarska pitanja ostave otvorenom mogućnost oružanog rješenja graničnog spora

pokrenuti postupak za prestanak *Sporazuma o arbitraži*. Nakon upućene diplomatske note Sloveniji, kojom je slovenska vlast obaviještena o tome da Hrvatska izlazi iz *Sporazuma* i prestaje s njegovom primjenom, međunarodna je zajednica reagirala. Europska komisija obratila se premijerima objiju zemalja i naglasila da određivanje granica nije u nadležnosti Europske unije, ali da se pitanje granice Hrvatske i Slovenije treba riješiti te da

podupire Arbitražni sud. Ovakva je situacija u međunarodnom pravu bez presedana, stoga je razumljiva odluka premijera Milanovića da Hrvatska neće primijeniti rješenje spora te sugestija da bi se Arbitražni sud trebao sâm raspustiti.

Arbitražni je sud odluku o sporu donio u lipnju 2017. godine i njome većina Piranskog zaljeva pripada Sloveniji, no hrvatske su vlasti odlučno izjavile da odluku neće primijeniti, a međunarodno pravo ih na to ne može prisiliti. Valja spomenuti vrlo velik utjecaj medija, koji su u cijelom ovom razdoblju potpirivali vatru između Hrvatske i Slovenije. Mediji su stvarali svojevrsnu histeriju javnog mnijenja, potežući pitanja rata i potičući hrvatske dužnosnike da ishitrenim odgovorima na novinarska pitanja ostave otvorenom mogućnost oružanog rješenja graničnog spora.

Sporovi i tenzije

Morgenthau unutar klasifikacije međunarodnih sporova radi još jednu podjelu, a to je podjela na sporove i na tenzije. Spor se može i mora riješiti pravno (i odluka je u pravilu obvezujuća za sve), a tenzija se javlja kada nema dovoljno "pokrića" da bi nešto postalo spor. U isto vrijeme mogu postojati i tenzije i sporovi koji mogu biti direktno povezani u predmetu, ali ne moraju. U slučaju da predmet spora i predmet tenzije nemaju direktne veze jedan s drugim, država može preko tenzije pokušati utjecati na rješavanje spora (Morgenthau, 2012: 129-133). Primjerice, predmet arbitražnog postupka Hrvatske i Slovenije jest morska i kopnena granica, a predmet tenzije tih dviju država jest slovensko blokiranje hrvatskog ulaska u Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). Europska je komisija, nakon sastanka o pitanju arbitraže sa slovenskim premijerom, sugerirala Sloveniji i Mađarskoj⁷ da deblokiraju ulazak Hrvatske u OECD. Moguće je da Slovenija pokušava na taj način, rješavanjem tenzije oko OECD-a, utjecati na rješenje spora oko granice.

Zaključne misli

Pravna je norma, prema čistoj teoriji prava, iznad svega, kao što je prije spomenuto, pa i iznad političke volje. Međutim, u situaciji kada međunarodna zajednica ima jedan interes, a nacionalni interesi države kose se s interesom međunarodne zajednice, pojedinačna će nacionalna država uglavnom postupiti sukladno vlastitim interesima. U takvim situacijama, primat pravne norme nad političkim nacionalnim interesima nije podržan u praksi. Primjer odnosa Hrvatske i Slovenije dokazuje upravo to – Slovenija je bila jedina članica Europske unije koja je blokirala pristupanje Hrvatske toj međunarodnoj zajednici, dok su ostale članice negodovala i kritizirale je, ona je i dalje ustrajala na tome kako je u njezinom nacionalnom interesu da se pitanje graničnog spora riješi prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

Međunarodne razmirice, konflikte i naposljetku sporove nerijetko rješavaju međunarodni sudovi, ali konačna odluka o implementaciji tih rješenja leži na zakonodavnom i parlamentarnom tijelu nacionalne države. Slovenija je članstvom u Europskoj uniji prihvatila pravni sustav te međunarodne zajednice, ali kada je pitanje granice s Hrvatskom doseglo određeni intenzitet – postupila je u najboljem interesu svoje države kao

nezavisne jedinice, a ne u interesu cijele međunarodne zajednice. Hrvatskoj je u interesu bilo postati članicom Europske unije pa je pristala na arbitražu međunarodne zajednice, međutim, kada je taj nacionalni interes ostvarila i kada je na rang-listu prioriteta došao novi interes (a sam je spor uza sve to kontaminiran) – odluke arbitraže nije prihvatila.

Međunarodno pravo nikako ne pretendira na primat unutar nacionalne države, ono samo nastoji pružiti pravni okvir za rješavanje sporova među državama. Naša je stvarnost Europska unija, a stvarnost Europske unije pomalo je zamršena. To je, u ovom smislu riječi, međunarodna zajednica država koje surađuju u gotovo svim sferama – od ekonomije, poljoprivrede, zdravstva do obrazovanja. Upravo je u tim sferama očit velik utjecaj međunarodnog pozitivnog prava i njegove ideje pravne norme koja se uprizorila u usklađenim regulativama Europske unije. U međunarodnom pravnom sustavu donekle usklađene regulative postoje, međutim političko i dalje "pobjeđuje". Pravi je problem, koji je ovdje očit, depolitizacija politike, proizašla iz podređivanja svake sfere pravnim normama. Sve rasprave zagovaratelja međunarodnih zajednica s podupirateljima nezavisnih nacionalnih država imaju jedan motiv koji se ponavlja – nadmetanje političkog i pravnog, kao što je već spomenuto. Moguće je da bi rasprava bilo manje, ili bi barem bile konstruktivnije kada bi se prihvatilo da su pravno i političko na različitim valnim duljinama te da nisu međusobno isključive sfere. Nacionalni interes prožet je političkim jer ga uvelike formira ona skupina koja je trenutno na vlasti, a koja je neizbježno politička. Iz perspektive liberalnih idealista to nužno znači da političko, putem nacionalnog interesa, sabotira pravno. Međutim, političko pruža okvir za bolje razumijevanje postupaka i odluka pojedinih država, a koje se tiču i pravnoga.

Pravna je norma, prema čistoj teoriji prava, iznad svega, pa i iznad političke volje. Međutim, u situaciji kada međunarodna zajednica ima jedan interes, a nacionalni interesi države kose se s interesom međunarodne zajednice, pojedinačna će nacionalna država uglavnom postupiti sukladno vlastitim interesima

Dakle, liberalni idealizam namjerava depolitizacijom nadvladati ono političko, za koje Morgenthau tvrdi da je inherentno međunarodnim odnosima. Hrvatsko-slovenska arbitraža dokaz je da političko ipak prevladava jer će rješenje tog spora biti bilateralno, bez direktne medijacije međunarodne zajednice.

Bilješke

- 1 Dodatno pojašnjenje razlika u postulatima klasičnog realizma i liberalnog idealizma vidjeti u: Williams, 2005: 129-145 te u Popović, 2014: 9.
- 2 Edward Carr, Reinhold Niebuhr, George Kennan i dr.
- 3 Pojašnjenje vremenskog konteksta u kojem Morgenthau stvara vidjeti u: Frei, 2001.
- 4 Norman Angell, Alfred Zimmern i dr.
- 5 Za Carla Schmitta, s druge strane, političko je ono što dosegne najvišu moguću razinu intenziteta, s čime se Morgenthau načelno slaže, ističući da je "koncept političkoga određeni stupanj intenziteta (nastao zbog želje za moći) povezanosti između države i predmeta moći" (2012: 120). Morgenthau u jednome logički pobija Schmittovo viđenje političkog objašnjeno podjelom na prijatelja i neprijatelja, a to je u pitanju konteksta. Ne postoji neki urođeni politički neprijatelj ni vječni politički prijatelj, već postoje samo entiteti koji su pojedinoj državi u određenom trenutku politički važni i korisni.
- 6 U međunarodnome pravu jedine su moguće posljedice nepravda represalije i rat.
- 7 Mađarska se blokadi pridružila poradi svojeg bilateralnog spora s Hrvatskom vezanog uz pitanje upravljačkih odnosa dviju nacionalnih naftnih kompanija, INA-e i MOL-a.

Literatura

- Frei, Christoph (2001): *Hans J. Morgenthau: An Intellectual Biography (Political Traditions in Foreign Policy Series)*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
- Kelsen, Hans (2012) *Čista teorija prava*. Zagreb: Naklada breza.
- MVEP (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova) (2009) Zakon o potvrđivanju sporazuma o arbitraži između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_140.html Pristupljeno 26. siječnja 2018.
- Morgenthau, Hans (2012) *The Concept of the Political*. London: Palgrave Macmillan.
- Morgenthau, Hans (1948) The Twilight of International Morality. *Ethics: an international journal of social, political and legal philosophy* 58(2): 79-99.
- Morgenthau, Hans J. (2004) *Politics Among Nations*. Peking: Peking University Press.
- Popović, Petar (2014): *Kriza međunarodnog poretka 21. stoljeća*. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Disput.
- Schmitt, Carl (2007) *Politički spisi*. Zagreb: Politička kultura.
- Zakon.hr (2015) Arbitražni postupci. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=11688> Pristupljeno 26. siječnja 2018.
- Williams, Michael C. (2005) *The Realist Tradition and the Limits of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press. ■